

ISSN 2410-4388

Virtus

SCIENTIFIC JOURNAL

February,
issue 5,
2016

Published 6 times a year

Scientific Journal

VIRTUS

#5, February, 2016
published in 2014

2016

ISSN 2410-4388

Scientific Journal *Virtus*

Issue # 5, February, 2016

Published since 2014

Recommended for publication by the Academic Council of the
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
(the proceedings No. 6 February 26, 2016)

Recommended for publication by the Academic Council of Luhansk
Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education
(the proceedings No. 1 February 25, 2016)

Founder: Scientific public organization Sobornist

Publisher: Volodymyr Dahl East-Ukrainian National
University.

Published according to the decision of Academic Council
of the Institute of Chemical Technology Volodymyr Dahl
East-Ukrainian National University (Rubizhne).

Partners:

- ✦ Volodymyr Dahl East-Ukrainian National
University (Ukraine);
- ✦ Institute of Chemical Technology Volodymyr Dahl
East-Ukrainian National University (Ukraine);
- ✦ Lugansk Regional Institute of Postgraduate
Pedagogical Education (Ukraine);
- ✦ Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);
- ✦ SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);
- ✦ Pomeranian Academy in Slupsk (Poland);
- ✦ Donbas State Technical University (Ukraine);
- ✦ Baku Islamic University (Azerbaijan);
- ✦ University of the town of Nish (Serbia);
- ✦ Zielonogorski University (Poland).

Editor-in-Chief

Zhurba M.A., Ph.D., professor, head of the Department of
education management of the Lugansk Regional Institute of
Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Deputy Editor-in-Chief

Kuzmichenko I.O., Ph.D., associate professor, Head of the
Department of Humanities of SE «Lugansk State Medical
University» (Ukraine).

Talishinski E.B., Ph.D., associate professor, Head of the Department
of Public Disciplines of the Baku Islamic University (Azerbaijan).

Virtus: Scientific Journal / Editor-in-
Chief M.A. Zhurba – February # 5,
2016. – 287 p.

*The authors of materials are responsible for plagiarism, accuracy
of the represented facts, quotes, figures and surnames. Editorial
staff reserves the right for insignificant editing and reduction and
also literary revision of the articles (with preservation of the main
conclusions and style of the author). The editorial board of the
journal may not share world outlook of the authors.*

Editorial Board:

Bohonkova J.A., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian
National University (Ukraine).

Chyzhova O.M., Ph.D., professor, National Pedagogical
Dragomanov University (Ukraine).

De Serio B., Ph.D., professor, University of Foggia President of
AIM (Italy);

Huzhva O.P., Ph.D., professor, Ukrainian State Academy of Railway
Transport (Ukraine).

Jovanovic P., Ph.D., professor, University of the town of
Nish (Serbia).

Kasyanova O.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional
Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Kasyanova V.A., Ph.D., associate professor, Institute of Chemical
Technologies Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University
(Ukraine).

Komarevtseva I.A., Ph.D., professor, SE «Lugansk State Medical
University» (Ukraine).

Korotkova E.A., PhD associated professor of social and humanities
science Department of Donbas State Technical University (Ukraine).

Mais N. Aliyev. Ph.D., professor, Baku State University
(Azerbaijan).

Mennell S., Ph.D., professor, University College Dublin (Ireland).

Mihailovic S., Ph.D., professor, Institute of Serbian Culture Pristina-
Leposavic (Serbia).

Pagava O.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Polishchuk O.P., Ph.D., professor, Zhytomyr Ivan Franko State
University (Ukraine).

Potapenko E.V., Ph.D., professor, Institute of Chemical Technologies
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine).

Protsenko V.O., Ph.D., associate professor, Scientific public
organization Sobornist (Ukraine).

Sapenko R., Ph.D., professor, Zielonogorski University (Poland).

Sevinj I. Aliyeva. Ph.D., professor, Institute of History National
Academy of Sciences of Azerbaijan (Azerbaijan).

Shpak D.O., Ph.D. associate professor, Mykolajiv branch of Kiev
National University Culture and Arts (Ukraine).

Radchenko O.V., Ph.D., professor, Pomeranian Academy in Slupsk
(Poland).

Svintsitska O.I., PhD, associate professor, Zhytomyr Ivan Franko
State University (Ukraine).

Tsyurupa M.V. Ph.D., professor, National University of Defense of
Ukraine (Ukraine).

Kalko I.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of
Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Ustyomenko-Kosorich O.A., Ph.D., professor, Pavlo Tychyna
Uman State Pedagogical University (Ukraine).

Zavatskaya N.Yev., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-
Ukrainian National University (Ukraine).

Zhurba A.M., Ph.D., assistant professor of Department of Social
Disciplines and Humanities Donbas State Technical University (Ukraine).

Certificate of Mass Media Registration:

KB № 21060-10860P from 24.11.2014 p.

Journal Editorial Staff Contact Information.

Post Address: 93000 Ukraine, Rubizhne, 31 Lenina Str.,

Institute of Chemical Technologies Volodymyr Dahl

East-Ukrainian National University (Rubizhne),

Journal «Virtus» Editorial Staff, rooms 237, 239, 241

TEL.: +38 (050) 227 30 03, +38(06453)-6-40-61

e-mail: ftg-conference@mail.ru

сайт: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua>

ISSN 2410-4388

© Authors of the Articles, 2016.

© Scientific Journal «Virtus», 2016.

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ

- Вергелес К.М.**
ПРАВОСЛАВНА Й ЗАХІДНА РЕЛІГІЙНА АНТРОПОЛОГІЯ:
ПРОБЛЕМА ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ10
- Вовченко О.А.**
АВТЕНТИЧНІ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ АРХЕТИПИ ЯК ФАКТОР
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ15
- Костюк О.П.**
КУЛЬТУРНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГЕНЕЗИСУ
ІНІЦІАЦІЙНОЇ МАСКИ19
- Лебедев В.А.**
«ЗОМБИ-АПОКАЛИПСИС» СОВРЕМЕННОЙ МАССОВОЙ
КУЛЬТУРЫ24
- Малинка Ю.Г.**
СОЦІОКУЛЬТУРНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК
МОРАЛЬНОГО ПОНЯТТЯ28
- Омельчук І.В.**
АКТУАЛІЗАЦІЯ ПЛЮРАЛІСТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У СФЕРІ
ТЕОРЕТИЧНОГО ЗНАННЯ33
- Цюрупа М.В.**
ФІЛОСОФІЯ ПРАВА У ПОШУКАХ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ
ПІДВАЛИН МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ
ЗБРОЙНОГО НАСИЛЬСТВА.37

ФІЛОЛОГІЯ

- Величко О.Б.**
КОНЦЕПЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ НАРОДУ «ЯЗЫКА РУСКААГО»
В «СЛОВІ ПРО ЗАКОН ТА БЛАГОДАТЬ» МИТРОПОЛИТА
ІЛАРІОНА КИЇВСЬКОГО41
- Годунок З.В.**
ПАРАДИГМА ЖИТТЯ / СМЕРТІ
В СЕРІЙНОМУ ФЕНТЕЗІЙНОМУ РОМАНІ ДЖ. К. РОЛІНГ
ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА46
- Кир'ячук Б.М.**
ХУДОЖНЬО-ДІАЛОГІЧНА СПЕЦИФІКА ГЕРМЕНЕВТИЧНИХ
КОНЦЕПЦІЙ С. ЄФРЕМОВА51
- Ломтева Т.Н., Борлакова Л.Т.**
ФУНКЦИОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ
В НЕМЕЦКОЯЗЫЧНЫХ СМИ56
- Шахла Бадир Нагиева**
РОЛЬ ФАКТОРА КУЛЬТУРЫ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ
ПЕРЕВОДЕ59

ПСИХОЛОГІЯ

- Бригадир М.Б.**
СТАНИ ЗМІНЕНОЇ СВІДОМОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ
САМОПРОЕКТУВАННЯ 63
- Дідик Н.М.**
ДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ 68
- Завацька Н.Є., Завацький В.Ю.**
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДУХОВНО-
ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІ 74
- Завацький Ю.А., Жигаренко І.Є.**
ВПЛИВ ВПЕВНЕНОЇ ПОВЕДІНКИ НА АДАПТАЦІЮ
СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ
ЗАКЛАДІ 77
- Завацька Н.Є, Тоба М.В.**
ВПЛИВ САМОСТАВЛЕННЯ НА АДАПТАЦІЮ ДО НАВЧАННЯ
СТУДЕНТІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ 80
- Ігнатенко А.О., Шпак Д.О.**
ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ
НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ 83
- Климишин О.І.**
МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ РЕЛІГІЙНОЇ ВІРИ У ВИХОВАННІ
ХРИСТІЯНИНА 87
- Колодязна А.В.**
ПОЄДНАННЯ КОМПОНЕНТІВ САМОСТАВЛЕННЯ
ОСОБИСТОСТІ ВІДПОВІДНО ДО ЇЇ ТВОРЧИХ ПРОЯВІВ 93
- Кугай К.Б.**
СПІЛКУВАННЯ ЯК ФЕНОМЕН ПСИХОЛОГІЇ 97
- Літвінова О.В.**
ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ЛЮДИНИ
ПЕНСІЙНОГО ВІКУ ДО НОВОГО СОЦІАЛЬНОГО
СТАТУСУ 104
- Лябига А.І.**
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З ДІТЬМИ У СКЛАДНИХ
ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ 109
- Михайлишин У.Б.**
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТИПОЛОГІЙ
СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ЗАРУБІЖНІЙ
НАУКОВІЙ ДУМЦІ 113
- Мишевська Н.Л.**
САМОТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ
ФЕНОМЕН 116

ПЕДАГОГІКА

- Володченко Ж.М., Самаріна С.І., Кондратьєв І.М.**
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ОНКОХВОРИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЦЕНТРУ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ 121
- Гаврилова О.В.**
СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ПРАКТИКА СКАУТСЬКОГО РУХУ В
ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ 125
- Головатинська Ю.В.**
ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО
ПЕДАГОГА З СІМ'ЯМИ, ЯКІ
ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ 130
- Жарук Н.Ю.**
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНOSTІ ... 134
- Журба М.А., Кузьміченко І.О.**
ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТІВ 139
- Зеліско Л.І.**
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЮРИСТА 142
- Кочкурова О.В.**
ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ПЕДАГОГА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 148
- Мельник І.Ю., Задерей Н.М., Нефьодова Г.Д.**
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТЕМ-НАВЧАННЯ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ 152
- Попкова Е.І.**
НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОЇ
РОБОТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: АНДРАГОГІЧНИЙ
АСПЕКТ 156
- Прима В.П.**
ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧА В КОНТЕКСТІ
РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ 160
- Стежко Ю.Г.**
ІННОВАЦІЙНЕ ПРОЕКТУВАННЯ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ 163
- Туряниця З.В.**
ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО
ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ
МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ 168
- Цуркан Т.**
ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА БАТЬКІВ 171

- Яковенко М.Л.**
СУЧАСНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ЗМІН 174

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВО

- Гурова В.О., Корепанова А.В.**
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 178
- Олениченко Ю.А., Соболь О.М., Клімчук Ю.В.**
ДО ПИТАННЯ РОЗРОБКИ СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИХ
ЗАХОДІВ З УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ПОВОДЖЕННЯ З
ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ 182
- Шведун В.О.**
МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ВИДІВ РЕКЛАМИ 187

СОЦІОЛОГІЯ, ПОЛІТОЛОГІЯ

- Варга Н.І.**
ПРОБЛЕМА САМОЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ
РЕГІОНУ 191
- Піронкова О.Ф.**
МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА
ДО ПСИХІЧНО ХВОРИХ 197

ІСТОРІЯ

- Дмитренко В.А.**
МЕТРИЧНІ КНИГИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ СМЕРТІ
ТА СМЕРТНОСТІ У КУЛЬТУРІ РАНЬНОМОДЕРНОГО
СОЦІУМУ ГЕТЬ МАНШІНИ 201
- Довганюк С.С.**
ВНЕСОК П.П. МЕЛЬНИКОВА В РОЗВИТОК МЕРЕЖІ
ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАЛІЗНИЦЬ 205
- Дояр Л.В.**
РАДЯНСЬКИЙ ЗАКОРДОННИЙ ТУРИЗМ КІНЦЯ 1950-Х РР.
ОЧИМА КРИВОРІЗЬКОГО ГІРНИЧОГО ІНЖЕНЕРА 209
- Зіборова І.В.**
ДОСЛІДНЕ ЛІСОРОЗВЕДЕННЯ ДВОРЯНИНА-АГРАРІЯ
П.А.КОЧУБЕЯ В САДИБІ СЕЛА ЗГУРІВКИ ПРИЛУЦЬКОГО
ПОВІТУ ПОЛТАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ 214
- Павловський Є.А.**
УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА ТА ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ 1923-
1933 РР. 221
- Шпак Д.О.**
ДЕВ'ЯТЬ МАРНИХ РОКІВ СУДОВОЇ ТЯГАННИ:
НА ЧИЄМУ БОЦІ ПРАВДА? 224

УДК 378.015.311:17.022.1

Кочкурова О.В.,

к.психол.н., доцент кафедри психології

Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького, *olia.kochkurova@yandex.ua*

Україна, м. Мелітополь

**ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ПЕДАГОГА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті проведений ґрунтовний теоретичний аналіз дослідження проблеми особливостей духовного розвитку особистості майбутнього педагога в сучасній науці. Автором зазначається, що становлення духовності нерозривно пов'язане з саморозвитком, а одиницею аналізу духовності є ціннісні орієнтації особистості. Обґрунтовано значення даної тематики для духовного розвитку особистості майбутнього педагога. Визначено проблеми та перспективи подальших досліджень розвитку духовності особистості майбутніх педагогів.

Ключові слова: особистість, духовність, духовний розвиток особистості майбутнього педагога.

Постановка проблеми. Сьогодні науковців різних галузей та течій об'єднує спільне прагнення все глибше досліджувати процеси та умови формування морально-духовної особистості майбутнього фахівця на засадах сучасних педагогічних підходів [6,с.6].

Однією з найважливіших проблем сучасної науки є проблема духовного розвитку особистості. Особливо гостро ця проблема постає зараз, коли економічний розквіт і технічний прогрес суспільства не дають особистості духовного розвитку. Саме тому сучасність вимагає нового осмислення та всебічного дослідження феномену духовності у відповідності з сучасними тенденціями розвитку особистості майбутнього педагога.

Отже, проблема духовного розвитку особистості майбутнього педагога в умовах оновлення сучасної системи освіти є надзвичайно гострою та актуальною.

Проблема духовності стала об'єктом дослідження таких науковців, як О. Асмолов, М. Бердяєв, Б. Братусь, Ю. Вяземський, О. Зелінченко, М. Каган, В. Кемеров, С. Франк та інші.

Духовний розвиток особистості відображений у працях багатьох вчених, таких як А. Адлер, Р. Адлерт, С. Гроф, О. Климишин, О. Олексюк, Г. Райх, К. Роджерс, О. Семашко та інші.

Проблема духовного розвитку особистості є предметом досліджень у вітчизняній педагогіці та психології (К. Абульханова-Славська, І. Бех, Г. Балл, Л. Божович, М. Боришевський, Ф. Василюк, Л. Виготський, І. Зязюн, О. Киричук, О. Леонтьєв, Ж. Маценко, Е. Помиткін, М. Савчин, О. Сухомлинська, Ж. Юзвак та інші автори).

Психологічний аналіз проблеми духовності здійснили М. Боришевський, О. Киричук, Е. Помиткін, В. Пономаренко, М. Савчин.

Зокрема, аналіз досліджень показує, що науковці у своїх дослідженнях відображають один аспект духовності. Така ситуація визначається багатоміжністю визначення поняття «духовність», а також складністю його дослідження.

Мета роботи – теоретичний аналіз дослідження проблеми особливостей духовного розвитку особистості майбутнього педагога.

Виклад основного матеріалу. Психологічна наука дає різне трактування поняття духовності. Так, за визначенням, що подано у психологічному словнику за редакцією А. Петровського та М. Ярошевського, духовність – «це специфічна людська якість, що характеризує мотивацію та смисл поведінки особистості, являє собою позицію ціннісної свідомості, характерну для всіх її форм – моральної, політичної, релігійної, естетичної, художньої, але особливо суттєву в сфері моральних відносин» [9,с.87].

Духовність, за М. Боришевським, це багатовимірна система, складовими якої є утворення у структурі свідомості та самосвідомості особистості, в яких віддзеркалюються її моральні релевантні потреби, інтереси, погляди, ставлення до навколишньої дійсності, до інших людей, до себе самої, що стали суб'єктивно значущими регуляторами активності. Духовне в людині – це те, що стало її надбанням, внутрішньою сутністю передусім завдяки її власним, добровільним, глибоко усвідомленим зусиллям [2,с.401].

Е. Помиткін визначає духовність як «специфічно людську рису, що виявляється у багатстві духовного світу особистості, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних і емоційних запитах, моральності. Вона може бути усвідомлена, осмислена як вияв інтелігентності. Може бути частково неусвідомлена – про таких людей кажуть: сердечний, добрий, щирий від природи» [11,с.28].

І. Бех зазначає, що «духовність передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі й зосередженість на моральній культурі людства» [5,с.124].

М. Савчин, відмічає, що духовність – це внутрішнє утворення особистості, завдяки якому людина здатна творити добро для себе, інших, уміє боротися зі злом, виражати любов, переосмислювати та змінювати обставини свого життя. Духовне є визначальною суттю життя, фундаментально впливає на всі аспекти особистості [12].

Т. Тюріна розглядає духовність як здатність людини бути вільною, незалежною, самостійною. Високодуховна людина, на думку дослідниці, приймає рішення, виходячи з вищого розуміння добра, блага,

істини, орієнтуючись на своє Вище Духовне «Я», усвідомлюючи своє призначення та сенс життя [14, с.28-29].

На думку Г. Шевченко, «духовність – це властивість людини, яка дозволяє на культурно-цивілізованому, еколого-моральному рівнях сприймати світ і ставитися до нього на основі морально-етичної оцінки в єдності з «пізнанням» серця» [15, с.7].

С. Яремчук, стверджує, що «духовність» – це праця, спрямована на саморозвиток, який допомагає людині стати Людиною з великої букви й зберігає її людяність, а щабель її розвитку свідчить про досягнення людини як у соціальному, так і в особистісному житті [17, с.400].

Духовність на релігійну та моральну поділяє Н. Силюянова. У такому підході духовність трактується як особливий регулятор у діях особистості, який спрямований на самовдосконалення та на життя, яке людина створює навколо себе через моральність власних вчинків та дій, спрямованих на інших [13].

М. Боришевський у своїх дослідженнях [2;3;4] вважає самосвідомість особистості основою для розкриття найскладніших утворень особистості, до яких належить духовність.

Становлення духовності, духовне самовдосконалення особистості – процес, який нерозривно пов'язаний з саморозвитком. В свою чергу, саморозвиток – це складна, напружена діяльність, спрямована на позитивну зміну себе: своїх думок, почуттів, вчинків, на розвиток своїх здібностей, можливостей, на позитивні зміни навколишнього середовища, подолання буденності, на оволодіння вищим сенсом життя людського [4, с.28].

Саме тому, дослідник наголошує на таких основних критеріях вияву духовності, як «потреба у справедливості» та «самовдосконаленні», «готовність до покаєння», «самоповага та повага до іншої людини», «стійка потреба і здатність слухати і чути іншого», «почуття міри та такту в спілкуванні з іншими», «толерантність», «емпатійність» тощо [2, с.407].

Ж. Юзвак вважає, що «духовність – це творча здатність людини до самореалізації та самовдосконалення, яка зумовлюється такими особливостями когнітивно-інтелектуальної, чуттєво-емоційної та вольової сфер, що сприяють успішному формуванню та реалізації потреби у цілеспрямованому пізнанні та ствердженні в її життєдіяльності істини, загальнолюдських етичних та естетичних цінностей, усвідомленню єдності себе та Всесвіту» [16, с.125].

Одиницею аналізу духовності є ціннісні орієнтації, які безпосередньо чи опосередковано пов'язані з моральністю. Внутрішні моральні інстанції особистості є тим еталоном, за допомогою якого можна визначити наявність і ступінь розвинутої духовності в людині. Чим тісніше пов'язаний зміст ціннісних орієнтацій з моральністю, чим вагомішим у них є зв'язок із категорією добра, справедливості, тим вищим може бути рівень духовності. І навпаки: відсутність такого зв'язку – свідчення бездуховності [2, с.403].

О. Зелінченко наводить такий перелік особистісних характеристик людини, які засвідчують міру наявності в неї духовності: примирення, прощення, пошук правди, романтичність, оптимізм, песимізм, надія, любов, доброта, милосердя, щедрість, відданість, самопізнання,

творчість, почуття прекрасного, почуття обов'язку, добро, зло, наявність тісних емоційних зв'язків зі світом [7, с.125].

Також науковець наголошує на схожості між собою духовного та бездуховного. Такі механізми, як підвладність зовнішнім впливам, навіювання, наказам, вимогам, наслідуванню – притаманні як бездуховним, так і духовним індивідам. Однак у людей, яким притаманні духовні чесноти, дія цих механізмів опосередковується, трансформується, творчо переробляється [7, с.127].

Як зазначає А. Нечипоренко до системи цінностей, у контексті яких функціонує духовність, належать, крім моральних, громадянські цінності. Серед них найважливіше місце посідають такі: почуття патріотизму, ідентичності з національною спільнотою; глибоке усвідомлення ролі рідної мови в життєдіяльності нації, держави; відповідальність за долю нації; повага до інших національних спільнот; естетичні, інтелектуальні, екологічні, валеологічні, світоглядні цінності. Світоглядні ціннісні орієнтації як складова системи духовних цінностей є базовим утворенням у структурі свідомості та самосвідомості особистості та визначають зміст, сутність Я-концепції особистості [10, с.354].

А. Сурожський духовність пов'язує з наявністю в людини здатностей до рефлексії, інтроспекції, спроможності дивлятися в себе, прислухатися до себе.

Ю. Альошина вважає важливою умовою розвитку духовності людини її любов до інших людей, незалежно від жодних умовностей, вимог до того, якою ця людина має бути. Це почуття любові до решти є важкодоступним для людини, адже любити всіх людей, уособлених у понятті «людство», нескладно. Однак любити того, хто не відповідає нашому уявленню про людство, проблематично, оскільки конкретна людина може «псувати» наш ідеальний «образ людства» [1, с.132].

Вчені зазначають, що духовна культура педагога – це інтегральна якість особистості, що визначає її спрямованість на творення власного ціннісно-смыслового поля; спосіб освоєння базових ціннісних орієнтацій у професійній життєдіяльності; міра присвоєння та актуалізації духовних цінностей. Духовна культура вчителя являє з одного боку, духовну матрицю реального образу педагога (сукупність духовних здібностей та якостей особистості), з іншого – духовна культура виступає як внутрішня культура, що забезпечує саморозвиток, виступає культурою в загальній культурі вчителя, у тому числі й професійної.

Н. Корякіна визначає духовність вчителя як «особистісну та соціальну цінність, що відображає його внутрішній світ та збуджує його до педагогічної творчості» [8, с.4]. Авторка також виділяє основні компоненти духовної культури вчителя: культуру добра й любові; культуру гармонії, краси, щастя; культуру емоцій, почуттів, думок, вчинків; культуру розуму, інтелекту; культуру сорому, вини, гріха, совісті; культуру співчуття, співпереживання. На думку С. Яремчук духовність є основною характеристикою особистості майбутнього педагога. Підвищення рівня духовності вчителя є сьогодні необхідною та важливою

умовою формування його особистості. Духовне життя молодшої людини – це особливий спосіб освоєння зовнішнього (суспільство та природа) і внутрішнього (формування особистості) світу. Особистість молодого педагога потребує не лише всебічної обізнаності, а й розвиненої інтуїції, здатності відчувати навколишній світ, переживати красу, виражати радість. А це зумовлюється духовністю. Молода людина зможе повноцінно та плідно діяти в сучасному суспільстві, якщо вона буде прогнозувати розвиток різноманітних подій та явищ, бути мобільною та реалізовувати в своєму житті творчий, духовний, моральний, естетичний та пізнавальний потенціали [17, с.400].

Діагностувати розвиток духовності в майбутніх педагогів можна за такими критеріями, як «емпатія», «толерантність», «позитивне оцінення себе та інших». Саме високий рівень розвитку цих рис особистості має особливу соціально-практичну значимість для духовного самовдосконалення студентів, оптимізації стосунків у майбутній педагогічній діяльності та педагогічному спілкуванні [17].

Висновки. Проведений теоретичний аналіз дослідження проблеми особливостей духовного розвитку особистості засвідчив, що духовність багатограний феномен. Потреба у духовному розвитку властива людині від природи. Саме духовність забезпечує повноцінний розвиток і саморозвиток, є засобом самореалізації особистості, універсальним засобом вираження її внутрішнього світу.

Процес духовного розвитку особистості майбутнього педагога слід розуміти як такий, що відбувається шляхом пізнання себе та своїх потенціалів.

Подальші дослідження вбачаємо у подальшій конкретизації поняття духовності, визначенні способів сприяння духовного розвитку особистості майбутніх педагогів. Ефективному пошуку шляхів та засобів підвищення рівня духовності студентів-майбутніх педагогів.

Література

1. Аleshina Ю.Е. *Индивидуальное и семейное психологическое консультирование* / Ю.Е. Аleshina. – 2-е изд. – М.: «Класс», 1992. – 204 с.
2. Боришевський М. *Дорога до себе: Від основ суб'єктності до вершин духовності: монографія* / М. Боришевський. – К.: Академвидав, 2010. – 416 с.
3. Боришевський М.Й. *Духовність особистості: соціально-психологічна сутність, детермінанти становлення та розвитку* / М.Й. Боришевський // *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірн. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. Т. IX. ч. 5. – К., 2007. – С. 25-32.
4. Боришевський М.Й. *Духовність як міра довершеності особистості* / М.Й. Боришевський // *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірн. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. Т. VIII. Вип. 6. – К., 2006. – С. 26-31.
5. Бех И.Д. *Нравственность личности: стратегия становления* / И.Д. Бех – Ровно, 1991. – 216 с.
6. *Духовний світ особистості майбутнього педагога в умовах екологізації культурно-освітнього простору: Монографія* / [Добровольська Л.Л., Третякова І.С., Федорова О.В. та ін., заг. ред. Зарицької В.В.]. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. – 188 с.

7. Зелинченко А. *Психология духовности* / А. Зелинченко. – М.: Изд-во Трансперсонального института, 1996. – 213 с.
8. Корякина Н.А. *От духовной культуры предков к духовной культуре учителя* / Н.А. Корякина. – Якутск, 2001. – 234 с.
9. *Краткий психологический словарь* / [под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского]. – Ростов н/Д.: «Феникс», 1999. – 512 с.
10. Нечипоренко А.О. – *Психологічні аспекти духовності особистості* / А.О. Нечипоренко // *Актуальні проблеми практичної психології. Збірник наукових праць*. – Херсон, ПП Вишемирський В.С., 2012 р. – С. 352-356.
11. Политкін Е.О. *Психология духовного развития личности: Монография*. / Е.О. Политкін. – К.: Наш час, 2007. – 280 с.
12. Савчин М.В. *Духовний потенціал людини* / М.В. Савчин. – Івано-Франківськ, 2001. – 203 с.
13. Силуянова Н.В. *Духовность как способ жизнедеятельности человека* / Н.В. Силуянова // *Философские науки*. – 1990. – № 12. – С. 100-104.
14. Пюріна П.Т. *Шляхи духовного формування особистості* / П.Т. Пюріна. – Львів, 2005. – 106 с.
15. Шевченко Г.П. *Духовное развитие учащихся* / Г.П. Шевченко // *Советская педагогика*. – 1989. – № 8. – С. 7.
16. Юзвак Ж.М. *Духовний розвиток особистості: проблеми, гіпотези, теоретична модель* / Ж.М. Юзвак // *Духовність і художньо-естетична культура. Міжвідомчий науковий збірник* / А.І. Комарова, Ю.П. Бозуцький та ін. – К.: Науково-дослідний інститут «Проблеми людини», 1999. – Т. 14. – С. 123-129.
17. Яремчук С.В. *Проблема духовності в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів* / С.В. Яремчук // *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної АПН України* / За ред. С.Д. Максименка. Т. XIV, част. 1. – К., 2012. – С. 397-404.

References

1. Aleshina Ju.E. *Individual'noe i semejnoe psihologicheskoe konsultirovanie* / Ju.E. Aleshina. – 2-e izd. – М.: «Klass», 1992. – 204 s.
2. Borishevskij M. *Doroga do sebe: Vid osnov sub'ektnosti do vershin duhovnosti: monografija* / M. Borishevskij. – К.: Akademviдав, 2010. – 416 s.
3. Borishevskij M.J. *Duhovnist' osobistosti: social'no-psihologichna sutnist', determinanti stanovlennja ta rozvitku* / M.J. Borishevskij // *Problemi zagal'noi ta pedagogichnoi psihologii: Zbirn. nauk. prac' In-tu psihologii im. G.S. Kostjuka APN Ukraini*. Т. IX. ch. 5. – К., 2007. – S. 25-32.
4. Borishevskij M.J. *Duhovnist' jak mira dovershenosti osobistosti* / M.J. Borishevskij // *Problemi zagal'noi ta pedagogichnoi psihologii: Zbirn. nauk. prac' In-tu psihologii im. G.S. Kostjuka APN Ukraini*. Т. VIII. Vip. 6. – К., 2006. – S. 26-31.
5. Beh I.D. *Nravstvennost' lichnosti: strategija stanovlennja* / I.D. Beh. – Rovno, 1991. – 216 s.
6. *Duhovnij svit osobistosti majbutn'ogo pedagoga v umovah ekologizacij kulturno-osvitn'ogo prostoru: Monografija* / [Dobrovol's'ka L.P., Tretjakova I.S., Fedorova O.V. ta in., zag. red. Zari'koj V.V.]. – Melitopol': Vid-vo MDPU im. B. Hmel'nic'kogo, 2015. – 188 s.
7. Zelincenko A. *Psihologija duhovnosti* / A. Zelincenko. – М.: Izd-vo Transpersonal'nogo instituta, 1996. – 213 s.
8. Korjakina N.A. *От duhovnoj kultury predkov k duhovnoj kulture uchitelja* / N.A. Korjakina. – Jakutsk, 2001. – 234 s.
9. *Kratkij psihologicheskij slovar'* / [pod obshh. red. A.V. Petrovskogo, M.G. Jaroshevskogo]. – Rostov n/D.: «Feniks», 1999. – 512 s.

10. Nechiporenko A.O. Psihologichni aspekti duhovnosti osobistosti / A.O. Nechiporenko // *Aktualni problemi praktichnoi psihologii. Zbirnik naukovih prac'*. – Herson, PP Vishemirskij V.S., 2012 r. – S. 352-356.

11. Pomitkin E.O. Psihologija duhovnogo rozvitku osobistosti: Monografija. / E.O. Pomitkin. – K.: Nashi chas, 2007. – 280 s.

12. Savchin M.V. Duhovnij potencial ljudini / M.V. Savchin. – Ivano-Frankivs'k, 2001. – 203 s.

13. Silujanova N.V. Duhovnost' kak sposob zhiznedejatel'nosti cheloveka / N.V. Silujanova // *Filosofskie nauki*. – 1990. – № 12. – S. 100-104.

14. Tjurina T.G. Shljahi duhovnogo formuvannja osobistosti / T.G. Tjurina. – L'viv, 2005. – 106 s.

15. Shevchenko G.P. Duhovnoe razvitie uchashchihhsja / G.P. Shevchenko // *Sovetskaja pedagogika*. – 1989. – № 8. – S. 7.

16. Juzvak Zh.M. Duhovnij rozvitok osobistosti: problemi, gipotezi, teoretichna model' / Zh.M. Juzvak // *Duhovnist' i hudozhn'o-estetichna kultura. Mizhvidomchij naukovij zbirnik / A.I. Komarova, Ju.P. Boguckij ta in.* – K.: Naukovo-doslidnij institut «Problemi ljudini», 1999. – T. 14. – S. 123-129.

17. Jaremchuk S.V. Problema duhovnosti v procesi profesijnoi pidgotovki majbutnih pedagogiv / S.V. Jaremchuk // *Zbirnik naukovih prac' Institutu psihologii imeni G.S. Kostjuka Nacional'noi APN Ukraini / Za red. S.D. Maksimenka. T. XIV, chast. 1.* – K., 2012. – S. 397-404.

Kochkurova O.V.,

candidate of psychological science, senior lecture of the subfaculty Psychology of Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State University, olia.kochkurova@yandex.ua

Ukraine, Melitopol

SPIRITUAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHER'S PERSONALITY: THEORETICAL ASPECT

In the article it is conducted a fundamental theoretical analysis of a research of the problem of peculiarities of spiritual development of future teacher's personality in the modern science. The author points out that the formation of spirituality is inseparable connected with self-development and the unit of analysis of spirituality is value orientations of personality. It is grounded the meaning of particular subjects for the spiritual development of future teacher's personality. It is defined the problems and prospects of future researches of the development of spirituality of future teacher's personality.

Key words: *personality, spirituality, spiritual development of future teacher's personality.*

